

DEJINY PEDAGOGIKY

doc. Dr. Vlasta Cabanová, PhD.
CŽV TRO

OPAKOVANIE

1. DEJINY ĽUDSTVA ROZDEĽUJEME NA POMERNÉ VEĽKÉ
ČASOVÉ ÚSEKY - NA OBDOBIA, AKO ICH NAZÝVAME?

- PRAVEK
- STAROVEK
- STREDOVEK
- NOVOVEK

OBSAH PREDNÁŠKY - **STAROVEKÉ GRÉCKO**

1. HEROICKÉ OBDOBIE, ARCHAICKÉ A KLASICKÉ.
2. SPARTSKÝ A ATÉNSKÝ VÝCHOVNÝ SYSTÉM.
3. SOKRATES. PLATÓNOVY A ARISTOTELOVY NÁZORY.
4. SOFISTI
5. HELENIZMUS

GRÉCKO - KOLÍSKA EURÓPSKEJ CIVILIZÁCIE

GREECE

ASIA
MINOR

AEGEAN
SEA

PELOPONNESE

Athens

Franchthi
Cave

Troy

CRETAN SEA

CRETE

RHODES

enlarge selected area

STAROGRÉCKA V.= HOMÉRSKE OBDOBIE OBDOBIE HEROICKEJ VÝCHOVY (11.- 10. s. pnl.)

- JE OBDOBÍM VOJENSKEJ DEMOKRACIE NA SKLONKU RODOVÉHO ZRIADENIA (*vládne rodová aristokracia*)
- PREDOBDOBIE FILOZOFIE - OBDOBIE ARCHAICKÉHO PRAFILOZOFOVANIA,
- ZDROJE VÝCHOVY: VZORY HRDINOV a mytológia

Výchova prebiehala:

V RODINE A NA VEREJNÝCH ZHROMAŽDENIACH

PREHISTORICKÉ

OBDOBIE **HEROICKEJ VÝCHOVY** (11.st. – 8. st. pnl.)

- V STAROM GRÉCKU ROZVOJ REMESIEL (REZBÁRSTVO, KERAMICKÁ VÝROBA,
- UMENIE - POÉZIA.
- **ZDRAVÝ VYVÁŽENÝ NATURALIZMUS**, KTORÝ VYPLÝVAL

Z POVAHY GRÉCKEHO ČLOVEKA VYPLÝVALO:

- **VERIŤ V NADPRIRODZENÉ BYTOSTI**, *NO ZÁROVEŇ VYUŽÍVAŤ DARY POZEMSKÉHO ŽIVOTA*:
- ROZVÍJAŤ **ROZUM, CIT I VÔĽU**;
- PESTOVAŤ **VEDY I UMENIE**

PREHISTORICKÉ = OBDOBIE HEROICKEJ VÝCHOVY

- **VÝCHOVNÉ VZORY HEROICKÉHO OBDOBIA**
- HESIODOS: **ZRODENIE BOHOV,**
PRÁCE A DNI
- HOMÉR: **ILIAS A ODYSEA**

Pre výchovu najstaršieho obdobia je charakteristický:

VZOR HRDINOV Z TRÓJSKEJ VOJNY,

- *VLASTNOSTI HRDINOV* ČESTNOSŤ, STATOČNOSŤ, ODVAHA
VYJADROVALI,

ČO TO ZNAMENÁ „BYŤ GRÉKOM“

PODOBY VÝCHOVY A VZDELÁVANIA

V OBDOBÍ ROZVOJA MESTSKÝCH ŠTÁTOV

SPARTA

- DÓROVIA
- ŽIVOT PRISPÔSOBENÝ VÝBOJNÉMU ŽIVOTU V PERMANENTNEJ
- - DIEŤA PO NARODENÍ PREHLIADLA OSOBITNÁ KOMISIA,
- OD 7 ROKOV VÝCHOVA CHLAPCOV VO VOJENSKÝCH TÁBOROCH,
- **KRYPTIE**
- 10 – ROČNÁ VOJENSKÁ SLUŽBA
- V 30-TICH ROKOCH SLOBODNÝM OBČANOM
- **CIEĽ: VÝCHOVA VOJAKA**

A T É N Y

Školy boli súkromné, za vzdelávanie sa platilo.

Vzdelanie v školách len pre synov slobodných občanov!

Paidagogos = otrok

VZDELANIE: syn od 7-14 rokov chodil do gramatickej školy

+ od 12 do Palestry = zápasníckej školy, súčasne aj do školy gitaristov

- Od 14 -18 do gymnazonu - Lykeonu (drahé štúdium, len synovia bohatých)
- Od 18-20 do Efébie (poddôstojnícke školy).

CIEL': KALOKAGATIA (harmónia telesnej a duševnej krásy)

Básnik Sofokles: „ *ak je na tomto svete mnoho zázrakov, zo všetkých najväčší je človek.* “

OBRAT V MYSLENÍ GRÉCKA (v 5. st pred n. l.)

- ustúpil mýtus a básnictvo
- do popredia sa dostáva rétorika a filozofia
- **myslenie sa obracia k sociálnemu a politickému daniu**
- Objavujú sa individualistické tendencie u Sofistov
- Na druhej strane hlbšia väzba na polis

VŠETKY TIETO TENDENCIE VEDÚ

K ÚVAHÁM O VÝCHOVE

KRÍZA MESTSKÉHO PORIADKU VO 4.ST PNL:

VÝCHOVA SA STALA VEĽKÝM PROBLÉMOM

(NARASTÁ OSOBNÁ CTIŽIADOSŤ OBČANOV, EGOIZMUS I
AMORÁLNOŠŤ ATÉNSKEJ SPOLOČNOSTI)

- IDEÁLOM VÝCHOVY NAĎALEJ ***KALOKAGATIA***
- VZNIKAJÚ PRVÉ SYSTEMATICKÉ PEDAGOGICKÉ TEÓRIE

2 VÝZNAMNÉ VZDELÁVACIE PRÚDY

Idea vyššieho vzdelávania ako povinného vzdelávania sa v Aténach rozvíjala od 4. st. pnl. a to v dvoch líniách:

- 1. Vo **FILOZOFICKO-VEDECKEJ** LÍNII reprezentovanej
SOKRATOM, PLATÓNOM A ARISTOTELOM
- 2. V **RÉTORICKO-PRAGMATICKEJ** LÍNII
reprezentovanej SOFISTAMI , PUTOVNÝMI UČITEĽMI MÚDROSTI

Sokrates (469 -399) „*Poznaj sám seba!*“

- OBDIVOVAL ARISTOKRACIU
  - JEHO ROZHOVORY VENOVANÉ **ETICKÝM PROBLÉMOM** I OTÁZKAM ĽUDSKÉHO ŠŤASTIA ZACHYTL ŽIAK **XENÓN**
  - DÔRAZ NA **ŠTÁTNO-OBČIANSKU VÝCHOVU**
  - IDEÁL MRAVNEJ OSOBNOSTI, VYZÝVAL K **MRAVNÉMU ŽIVOTU A HLBOKÉMU MYSLENIU** (PRAVDE).
- UČIL, ŽE **NAJVYŠŠOU CNOŠŤOU JE MÚDROŠŤ.**

SOKRATES

×METÓDA VÝCHOVY: **HEURISTICKÝ ROZHOVOR**

JEHO UČENIE PREBIEHALO TAK, ŽE NEPOVEDAL HOTOVÚ POUČKU,

ALE SNAŽIL SA RÔZNYMI *DOPLŇUJÚCIMI OTÁZKAMI PRIVIESŤ* ŽIAKOV K TOMU,

ABY SVOJIM ROZUMOM SAMI PRIŠLI NA SPRÁVNU ODPOVEĎ.

TÁTO METÓDA MÁ NÁZOV **MAIEUTICKÁ** (PÔRODNÍCKA).

Z TEJTO METÓDY VZNIKLA METÓDA NÁVODNÝCH OTÁZOK,

POUŽÍVA SA DODNES.

PLATÓN (427-347 pr. K.)

- **ÚSTAVA**
- **ZÁKONY**

V DIELACH ÚSTAVA A ZÁKONY **VYTVORIL CELÚ PEDAGOGICKÚ SÚSTAVU.**

DO TEJTO SÚSTAVY ZARADIL LEN PRIVILEGOVANÉ VRSTVY FILOZOFOV A VOJAKOV.

SVOJU SÚSTAVU ZALOŽIL Z PRAXE ATÉNSKEJ A SPARTSKEJ VÝCHOVY.

V *ÚSTAVE* OPISUJE UTOPISTICKÝ ŠTÁT, VÝCHOVU FILOZOFOV A VOJAKOV, KTORÍ NEMAJÚ SÚKROMNÉ VLASTNÍCTVO, ANI RODINY.

OPISUJE TU DO PODROBNE VZŤAHY MUŽA A ŽENY (VEK, V KTOROM MÔŽU PLODIŤ DETI), KTORÉ SA POTOM VYCHOVÁVAJÚ V OSOBITNÝCH VÝCHOVNÝCH DOMOCH.

V ZÁKONOCH UPUSTIL OD TAKEJTO METÓDY, V NICH UŽ UZNÁVA RODINU.

Z ATÉNSKEJ VÝCHOVY PREBRAL SÚSTAVU ŠKÔL A MUZICKÚ VÝCHOVU A IDEU HARMONICKÉHO ROZVOJA (KALOKAGATIU).

- ZALOŽIL SLÁVNU FILOZOF. ŠKOLU **AKADÉMIU**

PLATÓN (427-347 pr. K.) „Znalosť slov vedie ku znalosti vecí“.

- PLATÓN JE OZNAČOVANÝ AKO **TVORCA PRVEJ VEĽKEJ PEDAGOGICKEJ UTÓPIE.**
- JEHO SYSTÉM VÝCHOVY:
- DO 3 ROKOV DIEŤA ŽIJE V RODINE,
- UŽ **OD 3 - 6 ROK NAVŠTEVUJE PREDŠKOLSKÉ ZARIADENIE PRI CHRÁME**, KDE SA HRÁ, OBOZNAMUJE S MÝTMI , ALE I UČÍ NAPR. ZÁKLADY MATEMATIKY
- 7 - **18** ROK - **POVINNÁ** ŠKOLSKÁ DOCHÁDZKA
- 18 - 20 ROK - PODLIEHA VOJENSKÉMU VÝCVIKU
- 20 - 30 ROK ABSOLVUJE VYŠŠIE VZDELÁVANIE
- 35 - 50 ROK MÔŽE VYKONÁVAŤ VEREJNÚ ČINNOSŤ A MAŤ

V NEJ AJ VEDÚCE POSTAVENIE

JE POVAŽOVANÝ ZA JEDNÉHO Z PRVÝCH TEORETIKOV PREDŠKOLSKEJ PEDAGOGIKY

ARISTOTELES (384-322 pnl.)

BOL VYCHOVÁVATEĽOM A LEKÁROM ALEXANDRA MACEDÓNSKEHO.

POLYHISTOR. POLOŽIL ZÁKLADY LOGIKY, FYZIKY, BIOLÓGIE, PSYCHOLÓGIE A ĎALŠÍCH VIED.

DIELA:

- **PARVA NATURALIA**
- **POLITIKA**
- **NIKOMACHOVA ETIKA**

ŠTÁT MÁ PREBRAŤ VÝCHOVU AŽ PO SIEDMOM ROKU DIEŤAŤA, AJ TO LEN V ELEMENTÁRNOM ROZSAHU. JEJ CIEĽOM JE DUCHOVNE PRETVORENÝ, *VNÚTORNE SAMOSTATNÝ ČLOVEK*.

NA ZÁKLADE TOHO MU ZÁKONITE V PEDAGOGIKE VYŠLI **3 DRUHY VÝCHOVY**: ROZUMOVÁ, MRAVNÁ, TELESNÁ

ZALOŽIL LYKEON, NESKÔR ZÁKLAD PRVEJ UNIVERZITY, ČISTO VEDECKÉ A VÝSKUMNÉ ZARIADENIE, ORGANIZÁCIA VIED A ŠTUDIJNEJ ČINNOSTI.

TENTO ÚSTAV A JEHO KNIHY SA STALI VZOROM PRE ŠKOLY NA ĎALŠÍCH 2000 ROKOV.

ARISTOTELES O PRÁCI A VOĽNOM ČASE

- Podľa A. je dôležité aký je cieľ toho, čo človek robí, alebo čo sa učí.
- **AK ČLOVEK ROBÍ NIEČO PRE SEBA SAMÉHO, ALEBO PRIATEĽOV TAK IDE O CNOŠŤ, NIE JE TO POVAŽOVANÉ ZA NEDÔSTOJNÉ SLOBODNÉHO ČLOVEKA.**
- ALE AK TAK KONÁ (PRACUJE) PRE DRUHÝCH, JE TO AZDA OTROCKÉ A NÁDENNÍCKE.
- V súvisí s výukou určil, že deti do piatich rokov sa majú venovať hrám, ktoré nesmú byť nedôstojné slobodných detí (nesúhlasil s Platónom, podľa neho má výchova do 7. rokov prebiehať v rodine).
- Hry majú niečo v sebe niečo, majú byť určitým napodobením toho, s čím sa neskôr v dospelosti budú vážne zaoberať. Aristoteles sa vo svojej koncepcii vyjadruje k predmetom, ktoré sa vtedy vyučovali. Ide o štyri predmety: gramatika, gymnastika, hudba a kreslenie.
- Všetky sú potrebné , no ak ide o hudbu, o jej účele pochybuje.

S O F I S T I – učitelia múdrosti a rečníci

STARŠÍ SOFISTI: PROTAGORAS,

MLADŠÍ SOFISTI: LIKOFRÓN, ALKIDAMAS, SOFOKLES,

EURIPIDÉS

PUTOVALI OD MESTA K MESTU A UČILI ZA PLAT.

TVRDILI, ŽE DOKÁŽU KAŽDÉHO NAUČIŤ VŠETKO PRAKTICKÉ A POTREBNÉ PRE ŽIVOT: „ČO POTREBUJE VEDIEŤ MLADÍK, KTORÝ CHCE VYNIKNÚŤ VO VEREJNOM A POLITICKOM ŽIVOTE“ (ALE PREDOVŠETKÝM OBRATNE ARGUMENTOVAŤ)

- OBOHATILI OBSAH VYUČOVANIA, VYPRACOVALI METODIKY, MNOHÉ SA POUŽÍVAJÚ DODNES.

Počiatky voľnočasovej výchovy

- K TEJTO TÉME SA ZMIEŇUJE NAP. **THALES** Z MILÉTU (624 – 547 PRED N. L.), **PLATÓN** (427 – 347 PRED N. L.), **ARISTOTELES** (384 – 322 PRED N. L.).
- V ANTICKOM SVETE *PRÁCA NEBOLA POKLADANÁ ZA CNOSŤ*, ČLOVEK BOL ČLEN POLIS, POHLTENÝ SPOLOČENSKÝM, POLITICKÝM A KULTÚRNÝM ŽIVOTOM A NIE FYZICKOU PRÁCOU.
- **FYZICKÁ PRÁCA BOLA URČENÁ PRE OTROKOV.**
- SLOVO SCHOLÉ OKREM TOHO, ŽE ZNAMENALO VOĽNÝ ČAS A ODPOČINOK, PREDSTAVOVALO ČAS URČENÝ NA VZDELANIE, ŠKOLU. FILIPCOVÁ PRIPOMÍNA, ŽE G. TOTI (II TEMPO LIBERO, RÍM 1961) UVÁDZA, ŽE **V STAROVEKU BOL VÝZNAM SLOVA SCHOLÉ VÄČŠÍ**. ODVODENÝ VÝRAZ SCHOLASTIKÓS BY SA DALO V DOBOVOM KONTEXTE PRELOŽIŤ AKO ZÁHAĽČIVÝ, NEZAMESTNANÝ A SCHOLASTÉS AKO NEČINNÝ.
- KONCOM DOBY ANTICKEJ AJ TÁ PRESTALA BYŤ ČRTOU OBČIANSKEJ CNOSTI. OBJAVILI SA VŠAK AJ NÁZORY MAJÚCE AMBÍCIU PREKONAŤ NEGATÍVNY VZŤAH K PRÁCI (NAPR. SENECA).

PRÍNOS SOFISTOV

- NOVÁTORSKÝM A HUMANISTICKÝM PRÍSTUPOM PRISPELI K REFORME ŠKOLSKÉHO SYSTÉMU V ATÉNACH;
- OBOHATILI DEJINY FILOZOFIE I MNOHÉ VEDNÉ ODBORY,
- VYPRACOVALI VEDECKÚ TERMINOLÓGIU A LINQUISTIKU
- ZREFORMOVALI PEDAGOGIKU NASTOLENÍM NOVÉHO OBSAHU VZDELÁVANIA
- **INDIVIDUALISTICKÉ TENDENCIE** (VÝUČBA PRE KAŽDÉHO TAKÁ, AKÚ POTREBUJE).
- Postoj k svetu, ktorý je určovaný osobnými predstavami, názormi a cieľmi jednotlivca
- Pozitívna životná orientácia – snaha obrániť seba samého pred zaslepenosťou, pokryteckými konvenciami kolektívu.
- Oddelenie jednotlivca od spoločnosti – osobné postoje.

IDEÁL VZDELANIA PODĽA SOFISTOV

PODĽA S. JE IDEÁLNE MAŤ TZV. VYŠŠIE VZDELANIE = TZV **ENCYKLIKÁ PAIDEA**

- ZAČALI SA ZAOBERAŤ TÝM, ČO BÝVALO PRED TÝM PONECHANÉ NA NÁHODU.
- TÝM SA STALI SKUTOČNÝMI ZAKLADATEĽMI VYŠŠIEHO VZDELANIA A VYŠŠIEHO ŠKOLSTVA NA NASLEDUJÚCICH 2000 ROKOV O TO VIAC, ŽE PRIAMO

POSTULOVALI POTREBU ÚPLNÉHO VZDELANIA AKO **OBČIANSKU CNOSŤ**.

PODĽA SOFISTOV KLÚČOM K VYŠŠIEMU VZDELANIU BOLI 4 PREDMETY:

1. **GRAMATIKA** (AKO ZÁKLAD PRE VŠETKO OSTATNÉ),
2. **DIALEKTIKA** (NÁCVIK POUŽÍVANIA SLOV AKO PREJAV A REPLÍK),
3. **RÉTORIKA** (AKO UMENIE PREJAVU PRESVEDČIVO NIEČO DOKÁZAŤ A PRESADIŤ),
4. **OBČIANSKA NÁUKA** (PREHĽBENIE ODBORNÝCH POZNATKOV). VO VYŠŠOM STUPNI SA MALO POKRAČOVAŤ V ŠTÚDIU OBLASŤAMI, KU KTORÝM PATRILA PREDOVŠETKÝM **ARITMATIKA, GEOMETRIA, ASTRONÓMIA A HUDBA** (MUZIKA) PRVÉ TRI BOLI VÝTVOROM PRIAMO SOFISTOV, 4. BOL ZNÁMY UŽ OD ČIAS PYTAGORA.

SLOBODNÉ UMENIA = TRÍVIUM A KVADRÍVIUM

Elementárna škola:

- **Trívium:** písanie, čítanie, počítanie

Gymnazión:

- **Kvadrívium:** dialektika, gramatika, geometria, astronómia, muzika
- **Filozofia a Rétorika**

Efébia: politika, vojenská stratégia a taktika.

**SEDEM SLOBODNÝCH UMENÍ ALEBO NAZÝVANÝCH
AJ SEDEM STÍPOV MÚDROSTI**

**SA STALI NESKÔR ZÁKLADOM VYŠŠIEHO VZDELANIA
CELÉHO ZÁPADNÉHO SVETA**

HELENIZMUS

OBDOBIE VÝBOJOV ALEXANDRA MACEDÓNSKEHO, KULTÚRNE CENTRUM ALEXANDRIA,

MIEŠANIE GRÉCKEJ A ORIENTÁLNEJ KULTÚRY = VZNIK KOZMOPOLITNEJ KULTÚRY

- PTOLEMAIOS VYBUDOVAL ROZSIAHLU KNIŽNICU, ROZVOJ VEDY (FILOLÓGIE, HISTÓRIE) A TECHNIKY. **EUKLIDES - ZÁKLADY GEOMETRIE**, ARCHIMEDES – TECHNIK A MATEMATIK
- NOVÉ CENTRÁ VEĽMOŽOV, MAUZÓLEUM, ŠPORTOVISKÁ
- V PRÍSTAVE POSTAVILI **MAJÁK FAROS**
- **HADRIÁNOVA UNIVERZITA** V KONŠTANTINOPOLE – VZNIKLA ZLÚČENÍM 4 ZNÁMYCH FILOZOFICKÝCH ŠKÔL (PLATÓNOVA AKADÉMIA, ARISTOTELOVO LÝCEUM, EPIKUROVA ZÁHRADA, ZENÓNOVA STOYA)
- **PLUTARCHOS** – EKLEKTIK, FILOZOF. CELÝ SVOJ ŽIVOT ZASVÄTIL NÁUČNO-VÝCHOVNEJ ČINNOSTI. ZNÁMY NAJMÄ MORÁLNYMI SPISMI. „MORALIA“ –ETICKO-PEDAGOGICKÝ SPIS (ČASTO HO CITOVAL KOMENSKÝ).

SOCIÁLNE OTÁZKY STAROVEKU

- OTROCTVO - OTROK HOVORIACI NÁSTROJ.
- NEROVNOCENNÉ POSTAVENIE ŽIEN A DETÍ V SPOLOČNOSTI.
- VOĽNÝ ČAS JE VÝSADA SLOBODNÝCH OBČANOV OBCE.
- INFANTICÍDA.
- SÚCIT JE SLABOSŤ.

LITERATÚRA

- SROGOŇ ,T. a kol. 1986. *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava, SPN.
- STÖRING, H. J. 1992. *Malé dějiny filosofie*. Praha, Zvon. ISBN 80-7113-058-3.
- BOUZEK, J., ONDŘEJOVÁ, I. 1897. *Periklovo Řecko*. Praha, MF. ISBN 80-204-0083-41989.
- ZAMAROVSKÝ, V. 1990. *Grécky zázrak*. Bratislava, MLADÉ LETÁ. ISBN 80-06-00122-7.
- DRAVECKÝ, J. 2006. *Dejiny pedagogiky*. Ružomberok: Pdf v RK.
- MACHÁČIK, D. a kol. 2007. *Dejiny pedagogiky*. Žilina Edis. ISBN 978-80-8070-761-4.
- DEVAMBEZ, P. 1966. *Lexikón gréckej civilizácie*. Bratislava, SPN.
- HARENBERG, BODO. 2005. *Kronika ľudstva*. Bratislava, SPN.
- LEVI, P. 1995. *Svět starovekého Řecka*, Praha, Knižný klub. ISBN: 80-7176-214-8
- OLIVKA, P. 1995. *Řecko medzi Makedonii a Rímem*. Praha, Academia. ISBN 80-200-042-3